

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Муєдінова Ділявера Меметовича

**«Нетрадиційні виконавські прийоми на трубі
в контексті історико-художнього розвитку»,**

представлену до захисту на здобуття наукового ступеня

кандидата мистецтвознавства

за спеціальністю 17.00.03 – музичне мистецтво

Нетрадиційні виконавські прийоми, які суттєво розширили рамки сучасного академічного виконавства на трубі, дали поштовх в переосмисленні художньо-виражальних засобів і відкрили нові горизонти музичної композиції ХХ і ХХІ століття. Запропонована проблематика дослідження Муєдінова Д. М. в цьому сенсі викликає неабиякий інтерес і безперечно є актуальною як для теорії і практики мистецтва гри на духових інструментах, так і виконавського музикознавства в цілому.

Розглядаючи нетрадиційні прийоми в контексті історико-художнього розвитку, дисертант спирається на маловідомі артефакти давньогрецького виконавства на духових інструментах, новітні досягнення в області технології гри на трубі і творчі здобутки сучасних композиторів, що дозволило об'єктивно показати історичну хронологію розвитку нетрадиційних видів техніки протягом більше двох тисячоліть. Зазначимо, що такий всебічний і глибокий підхід дозволяє подолати існуючі стереотипи у сприйнятті нетрадиційних прийомів як виключно сучасної техніки гри на духових інструментах, котра виникла у другій половині ХХ століття. Саме так здебільшого розглядаються дані засоби музичної виразності сьогоднішніми виконавцями і окремими науковцями.

Комплексний підхід до вивчення історії, теорії та практики нетрадиційних виконавських прийомів дав можливість дисертанту визначити цілу низку завдань і успішно вирішити їх в дисертаційному дослідженні. Простежуючи шляхи становлення і розвитку нетрадиційної техніки гри від витоків до сьогодення, пошукувач виділяє найбільш важливі історичні етапи, впродовж яких той чи

інший вид прийомів був не тільки відомий музикантам-духовикам, але й отримав поширення серед них.

Безумовно, цього неможливо досягти без глибокого вивчення історичних джерел та сучасних досліджень обраної дисертаційної проблематики, аналіз котрих представляє основний зміст підрозділу 1.1. Від давньогрецьких трактатів Платона, Плутарха, Арістоксена, Гесихія, Поллукса, музично-теоретичних робіт Н. Вічентіно, М. Мерсенна, Й.Й. Кванца, шкіл для труби професорів Лондонської Королівської академії музики та Паризької консерваторії Т. Харпера і Ф.Ж.А. Дюверна до новітніх досліджень Е.К. Черрі, С. Фрідмана, М. Бартча, П.Х.Дж. Кнайта і інших сучасних зарубіжних та вітчизняних науковців – такий широкий спектр масштабної джерельної бази, представлений в дисертації Д.М. Муєдінова. Важливим науково-пошуковим фактором в ньому є наявність значної кількості іноземних періодичних видань, монографій, дисертацій, електронних публікацій та інших матеріалів, котрі в загальному бібліографічному списку із 199 позицій займають 109 пунктів. Саме присутність широкого кола іншомовних джерел дає можливість в повній мірі оцінити сучасний стан досліджень з обраної тематики дисертації і визначити нові підходи та запропонувати власні ідеї наукового пошуку. Все це сприяло розкриттю автором тих питань нетрадиційної техніки гри на трубі, котрі раніше висвітлювались не в повній мірі або досліджувались поверхово. Підсумком такого ґрунтовного підходу став високий рівень новизни дисертаційної роботи, котрий включає сім основних пунктів. Аналізуючи їх в рамках опонентського рецензування дисертації, необхідно відмітити, що всі вказані новації стали результатом виконання основних завдань, визначених дисертантом. Серед них необхідно виділити ті, значимість яких для сучасної теорії і практики виконавства на трубі і духових інструментах в цілому, особлива.

В першу чергу це стосується створення типологічної класифікації нетрадиційних виконавських прийомів, котра до останнього часу практично залишалась поза увагою дослідників. Пан Муєдінов Д.М., критично аналізуючи окремі розрізнені роботи даної тематики та спираючись на власний виконавський

і педагогічний досвід, із високим рівнем аргументації розробляє достатньо обґрунтовану систему класифікації нетрадиційних прийомів. Їх поділ на два основних види, з музичними способами звукоутворення та немусичними – ударно-шумовими засобами формування звуку, дозволив чітко класифікувати майже весь арсенал нетрадиційної техніки гри за характерними рисами їх походження. До окремих підвидів немусичних виконавських прийомів віднесені техніка перманентного дихання, котра розглядається як технологічний елемент виконавського процесу, та використання елементів театралізації у грі на трубі, які включають різноманітні засоби виразності театрального мистецтва. В цілому, погоджуючись із основними принципами систематизації нетрадиційних виконавських прийомів, в пропонованій автором класифікації є й окремі протиріччя. Зокрема, виникає питання, до якої групи слід віднести прийоми, котрі включають одночасне застосування техніки музичного і немусичного звукоутворення? Очевидно, що тут повинна йти мова про змішані або комбіновані типи нетрадиційної виконавської техніки, котрими особливо виділяються опери «Вівторок» і «Четвер» із гепталогії «Світло» Карлхайнца Штокхаузена, в яких трубач-актор виступає в різних ампуа, демонструючи різноманіття змішаних засобів художньої виразності, включаючи театральні.

Ще одним важливим досягненням пошукувача є розкриття витоків виникнення нетрадиційних виконавських прийомів на духових інструментах, таких наприклад, як перманентне дихання, мікрохроматика та театралізація виконавського процесу. Посилання на давньогрецькі трактати Платона, Плутарха, Арістоксена, Гесихія, Поллукса служить незаперечним фактом щодо їх широкої популярності в епоху Античності і є важливим аргументом проти трактування даних прийомів як «сучасних».

Не менш суттєвим здобутком дисертанта слід вважати визначення ролі поліартистизму в античному виконавстві та його сучасну інтерпретацію трубачами у творах К. Штокхаузена, В. Рунчака, С. Пеллмана та інших композиторів XX і XXI століття.

Стосовно композиції дисертації зазначимо, що в структурному відношенні вона видається дуже логічною. Її будова досить чітка і струнка, без зайвих наукоподібних абстрактних міркувань. Необхідно виділити риси симетричності, котрі простежуються в структурній композиції дисертації між другим та третім розділами. Якщо в другому розділі розкриваються передумови становлення і розвитку нетрадиційних виконавських прийомів в історично-часовому просторі, то в наступному, третьому розділі, паралельно в подібній хронологічній послідовності розглядаються технологічні аспекти, їх застосування в художньому репертуарі для труби. Такий спосіб структурно-композиційного формування матеріалів дослідження виглядає досить логічно і переконливо.

З практичної точки зору, найбільш вагомим внеском п. Муєдінова Д.М. можна вважати третій розділ. В ньому розглядається значна частина художнього репертуару для труби, в якому використовуються різноманітні види нетрадиційної техніки. Представлений репертуарний список охоплює твори представників різних композиторських шкіл і напрямків. К. Штокхаузен, А. Жоліве, П. Булез, Е. Денисов – імена цих видатних митців ХХ століття добре відомі світовій музичній спільноті. Однак, торкаючись їхніх творів для труби, зазначимо, що вони не часто звучать на концертній естраді. Особливо це стосується опусів К. Штокхаузена, окремі з яких композитор писав для свого сина-трубача і створену ним модель чвертьтонового флюгельгорна. Такі масштабні художні полотна як опери «Вівторок» і «Четвер», в котрих головний персонаж і соліст – трубач, на жаль, знаходяться в запасниках і для широкої аудиторії недоступні. Тому використання їх пошукувачем в якості матеріалу дослідження і розкриття технологічних особливостей виконання солюючої партії труби та сценічної ролі трубача-актора, можливо, відкриє шлях цим творам до більш широкої популяризації.

Серед інших композиторів, які пишуть для труби, використовуючи окремі елементи нетрадиційної техніки, зустрічаються імена і виконавців-трубачів (Ф. Тічелі, П. Хембрі, П. Кнайт), котрі поєднують виконавство із композиторською творчістю. Тому в їх творах відчувається глибока обізнаність

щодо технологічних аспектів виконання нетрадиційних прийомів і вдале, художньо-змістовне їх використання.

Аналізуючи достатньо чисельний і різноманітний за жанрами репертуар для труби, в полі зору автора здебільшого знаходяться твори зарубіжних композиторів. Із опусів українських авторів можна виявити лише «Homo ludens» V В. Рунчака. Тому виникає питання, чому так обмежено представлена в дисертації творчість вітчизняних митців?

В цілому, слід відзначити безсумнівну теоретичну значущість роботи, яка відкриває нове бачення ролі нетрадиційних прийомів гри у сучасному виконавстві на трубі і композиторській практиці. В науковий обіг вводиться різноманітний матеріал щодо засобів музичної виразності, виконавських стилів, технології виконання, що дозволяє заповнити багато лакун в області історії, теорії і практики виконавства на трубі.

Окремо слід відмітити, що автор особисто володіє окремими нетрадиційними прийомами гри на трубі і не тільки теоретично, але й практично знає особливості техніки їх виконання. Це додає ще більшої вагомості положенням дисертації. В силу своєї практичної та методологічної значущості робота може бути використана в навчальних курсах «Історія виконавського мистецтва на духових інструментах», «Методика навчання гри на духових інструментах», «Історія і теорія виконавства на духових інструментах», «Спеціальна педагогічна підготовка», «Музична інтерпретація», «Інструментознавство», а також на заняттях зі спеціального інструменту.

Високо оцінюючи дослідження Ділявера Меметовича, разом з тим відзначимо окремі зауваження і поставимо питання, які виникли в процесі рецензування дисертації і носять полемічний характер:

1. Наскільки доцільно трактувати дефіле та плац-концерт як вид театралізації виконавського процесу?
2. Хто із українських композиторів використав у своїх творах оркестрову (колективну) форму губного базингування?

3. Використання яких нетрадиційних виконавських прийомів Ви бачите найбільш перспективними в сучасному мистецтві гри на трубі?

Висловлені питання і зауваження не знижують загального враження від роботи Д.М. Муєдінова. Автореферат дисертації відповідає її змісту, основні положення та ідеї якої представлені в 15-ти одноосібних наукових статтях, з яких 5 опубліковані у фахових виданнях, затверджених МОН України, та 5 – в іноземних виданнях. На основі вищенаведеного, вважаю, що дисертація Д.М. Муєдінова «Нетрадиційні виконавські прийоми на трубі в контексті історико-художнього розвитку» є самостійним і завершеним дослідженням, відповідає вимогам ДАК МОН України, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – Музичне мистецтво.

Кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри музичного мистецтва
Національної академії сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного,
майор

В.Я. ГОРБАЛЬ

Підпис майора Горбала В.Я., засвідчую.

Заступник начальника Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного з наукової роботи, кандидат історичних наук

полковник

А.В. СЛЮСАРЕНКО